

GÖMÖRI GYÖRGY

800 éves a Cambridge-i Egyetem

2009-ben ünnepli nyolcszáz éves fennállását a Cambridge-i Egyetem. Jóllehet az első, kollégiumalapításról szóló hivatalos dokumentum csak 1284-ből származik, és sokáig ezt tartották az egyetem „igazi” alapítási dátumának, feljegyzés van arról, hogy az Úr 1209. évében diákok menekültek el Oxfordból, és települtek át „Cantabrigiába”. Más kérdés, hogy a diákok közül kettőt emberöléssel vádoltak, s ezért kellett elhagyniuk Oxfordot, ahol akkor már vagy negyven éve működött egyetem. (Azok a krónikások, akik azt állították:

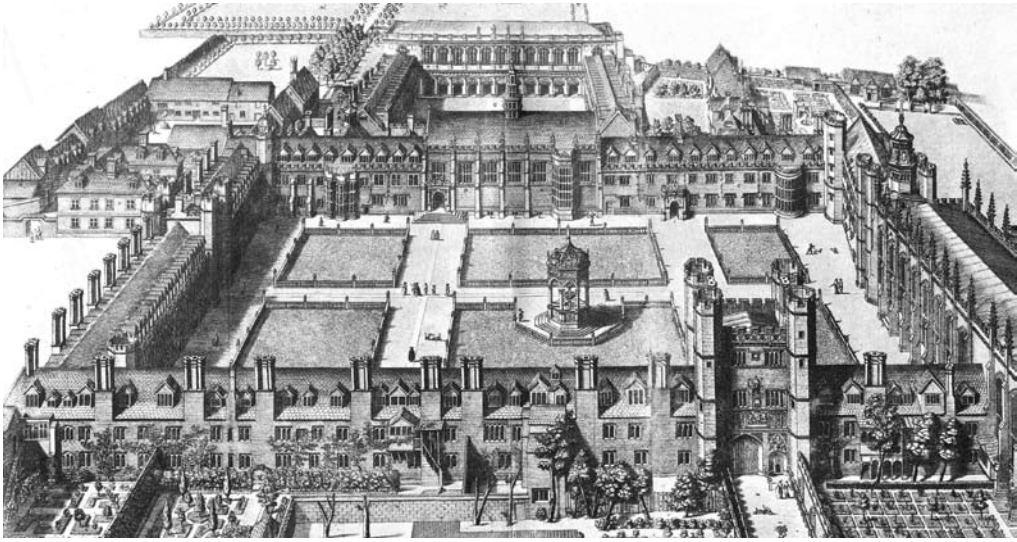
St. John's College



a Cambridge-i Egyetemet egy „Cantaber” nevű herceg vagy Siegebort, Kelet-Anglia királya alapította még a kora középkorban, egészen biztosan tévednek.) Cambridge kezdete tehát nem a legbiztosabb, de folytatása annál izgalmasabb, s bizonyára tiszteletreméltóbb.

Aki ismeri az „oxbridge-i” rendszert, tudja, melyek a sajátosságai. A diákokat az egyes kollégiumok veszik föl „beszélgetés” alapján (az írásos felvételt régen eltörölték). Az „egyetem” mint olyan létezik ugyan, meg az egyes fakultásokon előadásokat tartanak, s az év végén a diákok ezeken a karokon vizsgáznak, de az oktatás lényege az ún. „tutori”, illetve „szupervizori” felügyelet a diákok fölött, ami régebben kizárólag a kollégiumokban folyt, s még ma is főként azokban folyik. Ez hetenként legalább egyszeri *személyes* kapcsolatot jelent, ahol a diáknak számot kell adnia olvasmányairól, s arról, mennyire érti választott tárgyát – mondhatni egyszemélyes szemináriumról van szó. Ez a kollégiumi rendszer igazából csak a XVI. századra alakult ki, addig ún. „house”-okban, illetve „hall”-okban folyt az oktatás. A ma leggazdagabb cambridge-i kollégium, a Trinity is két ilyen „tanítóház” egyesüléséből jött akkor létre, VIII. Henrik jóvoltából, akiről igen sok rosszszót el lehet mondani, de azt nem, hogy nem viselte szívén az angol felsőoktatás ügyét. Egyébként a Trinity egyik elődjének, a King's, illetve Solers (Scholars) Hallnak két diákjáról már Chaucer is ír a *Canterbury mesék* egyik történetében.

Az első költő, aki már „alma mater”-ként emlegeti Cambridge-et, John Skelton, lírai és szatirikus versek XV. századi szerzője. Skelton persze latinul írt, mert még nagyon sokáig a latin maradt az elegáns értekezések, az előadások és egyetemi disputációk nyelve, Európa műveltebb emberfőiről nem is beszélve. A XVI. századig a skolasztikus tanrend részben a *triviumra* (grammatika, retorika, logika), részben az azt követő *quadriviumra* (mennyeiségtan, geometria, zenetudomány és asztronómia) épült, utóbbi már elég volt a Master of Arts fokozat eléréséhez. Ehhez járult 1511-ben a görög nyelv, amelynek első professzorát, rotterdami Erasmust John Fisher hívta meg az egyetemre. Erasmus nem nagyon szerette ezt az angol városkát, ahol csak pár évig élt – leveleiben nem csak



Trinity College, Cambridge, 1690

a Queens' College-ban felszolgált sör minőségére, de az angol éghajlatra is panaszkodott – lényegében nem bírta a mocsaras, lápos vidék nyirkos hidegét. Viszont jól haladt az Újtestamentum görög kiadásával, és egy Szent Jeromos-kiadáson is dolgozott.

Erasmus évszázada Cambridge első fénykora. Rengeteg új épület emelkedik, megindul (bár aztán vagy hatvan évre abbamarad) a könyvkiadás, és az egyetem forrong Luther újításaitól. Itt járt egyetemre, illetve töltött be kollégiumi tisztséget az a három protestáns püspök, Cranmer, Latimer és Ridley, akiket a visszakatolizáló „Véres” Mária királynő uralma alatt végeztek ki. Akkoriban született a mondás, ami persze a két testvéregyetem állandó rivalizálására is utal: „a teológusok neveltetéséért Cambridge-é a dicsőség, elégetésükért pedig Oxfordé”, merthogy a máglyát a királynő bírósága Oxford közepén állíttatta fel, ma ott van a Martyrs' Memorial nevű emlékmű. Ezt a protestáns vonalat folytatta békésebb időkben Roger Ascham, aki görög-tanítás mellett angolul is írt platonikus dialógust, és azzal írta be nevét az angol történelembe, hogy I. Erzsébet későbbi királynőt oktatta, majd később a királynő latin titkára lett. A cambridge-i anglikán teológusok híre a XVI. század végére már Bázalbe és Heidelbergbe is eljutott, ahonnan Ujfalvi Imrét és társait 1595-ben már ajánlólevelekkel küldték Angliába, s ahol a St. John's kollégiumban meglátogatták a Bellarminnal vitázó William Whitakert. Ezért mondta később Szepsi Csombor Márton európai útleírásában: „[Angliának] akadémiaja kettő, az egyik Cantabrigiában, kiben amaz nevezetes Guillelmus Witakerus és Perkinsus tanított, az másik Oxonium...” Maga Szepsi Csombor is meg akarta nézni Whitaker sírját, de, mint tudjuk, eltévedt:

állítólag Cambridge-be indult, és Canterburyben kötött ki, összekevervén *Cantabrigiát* *Cantuariával*.

Ekkor már Cambridge híres tudósok és költők városa. Itt nevelkedik Dr John Dee, aki a matematikán kívül az aerodinamikához is értett, de aranyat még ő sem tudott csinálni; itt jár a Pembroke College-ba Edmund Spenser, a *Fairy Queen* szerzője, a Corpus Christi kollégiumba pedig Shakespeare vetélytársa, a drámaíró Christopher Marlowe. Utóbbi még nem töltötte be a harmincadik életévét, amikor egy londoni tavernában megkéselték – egyébként tudni róla, hogy Walshingham titkosszolgálatának dolgozott.

Már I. Erzsébet korában is üldözték a katolikusokat, ez aztán újra fellángolt a hírhedt összeesküvés, a Gunpowder Plot után, ahol nem a Parlament robbant fel, hanem Guy Fawkes-t és társait végezték ki elég szörnyű módon. Itt jegyezzük meg, hogy a XIX. századig katolikus gyakorlatilag nem tanulhatott Oxfordban vagy Cambridge-ben, hiszen matrikulációkor a

Trinity College



diákoknak meg kellett esküdniük az anglikán egyház hittételeire. És mivel Londonban 1820-ig nem volt egyetem, a katolikusokkal szimpatizáló emberek gyakran külföldön tanultak, ott szereztek diplomát. Ami pedig a külföldi, ide peregrináló diákokat illeti, a legtöbb esetben azok – bár protestánsok voltak – nem tudtak beiratkozni az egyetemre, mert nem volt rá elég pénzük, így (általában a kollégiumoktól kapott kis anyagi segítséggel) csak néhány hetet, esetleg egy-két trimesztert töltöttek az egyetemi városban. 1526 és 1789 közt, amint azt adattáramban kimutattam,¹ mintegy 148 magyar diák élt ezzel a lehetőséggel!

Vas István, amikor 1959-ben Cambridge-ben járt, örvendve állapította meg, hogy magyarra fordított angol költői közül többen jártak erre az egyetemre: George Herbert, Abraham Cowley, John Suckling és Andrew Marvell.² Mindezeknél fontosabb persze John Milton, aki a Christ's-ban tanult, és innen távozott magiszterként 1632-ben Londonba – a kollégium kertjében ma is mutogatják azt a terebélyes fát, ami alatt hajdan üldögélt.

A következő „nagy cambridge-i név” a naplóíró Samuel Pepys (ejtsd: Pípsz), aki a Magdalen College diákja volt, és 3000 kötetes könyvtárát kollégiumára hagyta – a Pepys-könyvtár ma is egyike azoknak az épületeknek, amiket a könyvbarát látogatóknak ajánlatos felkeresniük. A Magdalen a Cam folyócska partján van, innen csak pár perc a városközpont felé a



King's College

Trinity College, óriási négyszögletű udvaráról érdemes még átmenni a kisebb Neville Courtba, és benézni a Sir Christopher Wren építette könyvtárba. Itt még egy Corvinát is őriznek, no meg számos olyan könyvet, ami még a roppant Egyetemi Könyvtárnak sincs meg:

¹ *Magyarországi diákok angol és skót egyetemeken 1526–1789*, Egyetemi Könyvtár, Budapest, 2005.

² *Nagyvilág*, 1959/9.

például korabeli Szenci Molnár-kiadványaik érdekesebbek, mint a nagykönyvtárban őrzöttek.

És hogy ki mindenki járt a Trinitybe, ki lakott ebben a ma is gyönyörű kollégiumban? Mindenekelőtt Isaac Newton (szobája közvetlenül a főbejárat mellett). Aztán már a XIX. században Lord Byron, Tennyson, Macaulay, a XX. században Bertrand Russell, a fizikus Lord Rutherford, meg Wittgenstein, hogy csak pár nevet említsek. Itt az igazgató kinevezéséhez az uralkodó beleegyezése szükséges, de nem hiszem, hogy ez sokáig váratott volna magára Lord (Martin) Rees, a jelenlegi Master kinevezésénél. Rees egyébként az asztrofizika és kozmológia professzora, és királyi csillagász is, ő a mai Cambridge egyik legfontosabb embere. És akkor még nem beszéltem Stephen Hawkingről (ugyancsak Trinity!), akit „fekete lyuk”-elmélete a világ vezető asztrofizikusai közé sorol.

Az egyetem különféle tudományos, zenei és más rendezvényekkel készül nyolcszáz éves évfordulójának megünneplésére. Ezen belül is külön hely jut a jövő év júliusára tervezett Darwin-előadás-sorozatnak, ugyanis a jövő évre esik a nagy angol tudós születésének kétszázadik évfordulója. Charles Darwin eredetileg orvosnak készült, de aztán mégis Cambridge-ben tanult matematikát és teológiát (!) egy olyan kurzus keretében, ahol mindkét tárgyat tanulhatta. De Darwint igazából a botanika és a geológia érdekelte, így kaphatott helyet a Beagle nevű hajón 1831 decemberében – ez az utazás tette lehetővé *A fajok eredete* című nagyhatású könyvének anyaggyűjtését. Darwin jól érezte magát Cambridge-ben, egy levelében ezt írja szüleinek: „Az egyetlen rossz, amit Cambridge-ben találtam, az, hogy itt túl kellemes volt az élet.”

Nincs hely beszámolni a jövő év várható eseményeiről, de két dolgot azért még említenék: a jelenlegi Vice-Chancellor (rektor), Alison Richard az első nő Cambridge történetében, aki ezt a tisztséget elnyerte. A kollégiumi Fellow-knak sokáig cölibátusban kellett élniük – ezt a tilalmat csak 1882-ben oldották fel, amikor már azt is megengedték, hogy a nők egyetemre járjanak. Jelenleg a legtöbb cambridge-i kollégium koedukált, kivéve hármat, amelyek kizárólag nők részére vannak fenntartva: az 1871-ben alapított Newnham College, a nemrégén Murray Edwards College-re átkeresztelt New Hall és az idősebb női kutatók részére fenntartott Lucy Cavendish. Utóbbi érdekes kiállításra készül: *Saját szobánk* címmel több évszázadon át bemutatja a nők oktatásának, illetve egyetemi egyenjogúsításának történetét. Más szóval: bár épületeinek többsége ódon, patinás, a második legrégebbi angol egyetem mégis lépést tart a korrallal. ■